

ХРЫСЦІЯНСКІЯ КАШТОЎНАСЦІ І ТРАДЫЦЫЙНАЯ КУЛЬТУРА БЕЛАРУСІ

*Навуковы кіраўнік: ст. выкладчык Сахончык А. П.
Беларускі нацыянальны тэхнічны ўніверсітэт,
г. Мінск, Рэспубліка Беларусь*

Непаўторнасць і своеасаблівасць беларускай культуры адлюстраваны ў духоўных каштоўнасцях і традыцыях беларускага народа. Культура народа выступае мерай яго духоўнасці, цывілізаванасці, этнічнай своеасаблівасці. На працягу шматвяковай гісторыі беларускі народ стварыў багатую і самабытную духоўную культуру, якая найбольш выразна прадстаўлена фальклорнымі творами, што перадаваліся з пакалення ў пакаленне. Шматлікія з іх дайшлі да нашага часу. У фальклорных творах увасоблена народная мараль, этычныя нормы і погляды. Вусная паэзія народа заўсёды была невычэрпнай крыніцай ідэй, вобразаў, спосабаў мастацкага адлюстравання жыцця беларускага народа.

Вусная народная творчасць – важнейшая частка духоўнай культуры народа, якая надзвычай добра захавалася не толькі ў памяці беларусаў, але і ў актыўным бытаванні, адыграла вялікую ролю ў нацыянальнай самасвядомасці, у развіцці літаратуры і мастацтва; яна плённа ўплывае і сёння на выхаванне моладзі. Тэрмін фальклор, які ўзнік у сярэдзіне XIX ст., у перакладзе азначае ‘народная мудрасць’. Фальклор у яго вузкім значэнні – адзін з відаў народнага мастацтва, які адлюстроўвае рэчаіснасць у вобразах, створаных пры дапамозе паэтычных слоў. Фальклорны працэс заўсёды адбываецца ў межах традыцый, абавязваецца на папярэдні вопыт, выкарыстоўвае мастацкія каштоўнасці, якія належаць усяму народу. Фальклор узнік раней, чым пісьменнасць, і бытаваў толькі ў вуснай форме. Са з’яўленнем пісьменнасці доўгі час перадача з вуснаў у вусны была адзіным шляхам распаўсюджвання фальклору. Народ знаёміўся з песнямі, казкамі, прыказкамі, прымаўкамі, легендамі як лепшымі ўзорамі народнай творчасці.

Беларуская вуснапаэтычная творчасць – важная частка духоўнай культуры нашага народа. Здаўна служыць яна магутным сродкам вобразнага пазнання жыцця, праўдзіва адлюстроўвае думкі, імкненні і спадзяванні беларусаў, садзейнічае выхаванню іх эстэтычных густаў і ідэалаў. На працягу многіх стагоддзяў вуснапаэтычная творчасць была

амаль адзінай формай выражэння духоўнага жыцця людзей: яна з'яўлялася і з'яўляецца неад'емнай часткай культурнай спадчыны беларускага народа.

Хрысціянскія каштоўнасці ляжаць у аснове культуры беларускага народа і аказваюць уплыў на рэлігійнасць асобы, грамадства ў цэлым. Знаёмчыся з нацыянальнымі і рэгіянальнымі святамі, абрадамі, прыходзіш да высновы, што ўсе яны пераплятаюцца з хрысціянскімі традыцыямі. Народна-паэтычная творчасць і сёння адыгрывае важную ролю ў духоўным жыцці людзей, у фарміраванні іх эстэтычна-мастацкіх густаў, ідэалаў і светапогляду.

Куставая парадыгма беларускай каляндарнай абраднасці, у якую ўваходзіць абрад «Ваджэнне Кусты» ў вёсцы Лобча, – унікальная з'ява, знак нацыянальнай адметнасці народнай культуры беларусаў у кантэксце славянскай традыцыі. Дзякуючы нашай зямлячцы Анастасіі Якавец, гэты абрад стаў вядомы. Унікальны старажытны абрад “Ваджэнне Кусты” ўключаны ў Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцей Рэспублікі Беларусь з наданнем яму статусу элемента нематэрыяльнай культурнай спадчыны, што дазваляе беларусам усведамляць традыцыйную каляндарна-абрадавую культуру і носьбітаў яе скарбаў не проста як рэгіянальную адметнасць, а як безумоўную сусветную каштоўнасць [2].

Усе віды куставых песень прысутнічаюць у лабчанскім абрадзе. Штогадовае бесперапыннае ўзнаўленне на Тройцу куставай традыцыі, перанятай ад старэйшага пакалення ўдзельніцамі народнага калектыву «Лабчанка» сумесна з вучаніцамі старэйшых класаў, мае выключнае значэнне для далейшага існавання абраду. Тое, што выканаўцы захавалі і берагуць яго аўтэнтчную форму і змест ваджэння, маючы ў рэпертуары каля 30 песень, – несумненная заслуга яшчэ жывых спявачак старэйшага пакалення, а таксама жыхароў Лобчы, якія чакаюць і шчыра прымаюць удзельнікаў святочных абходаў [3].

Лабчанскі варыянт назвы абраду «Ваджэнне Кусты» (жаночы род, у назоўным склоне – Куста) на фоне больш вядомай назвы «Ваджэнне Куста» (мужчынскі род, у назоўным склоне – Куст) з'яўляецца рэліктам. Дзякуючы лабчанскай версіі, абрад носіць выхаваўчы патэнцыял. Куст і Куста разам – нацыянальны беларускі брэнд, здольны выканаць станоўчую ролю ў справе прапаганды каштоўнасці сям'і, якая з'явае ніці бацькоўскага роду з мацярынскім, «Куста» з «Кустай». Наяўнасць куставага абраду гуманізуе і кансалідуе соцьгум, спрыяе развіццю патрыятычных пачуццяў, развівае эстэтычны густ. Абрад «Ваджэнне Кусты» – эстэтычна значная з'ява. Ён прыгожы з візуальнага боку, багаты на мастацкае напаўненне, традыцыйны па структуры, але дае прастор для дыялогавай імправізацыі [1].

Траецкі абрад “Ваджэнне Кусты” шматразова запісваўся тэлеаператарамі розных краін. Жанчыны, дзяўчаты і дзеці збіраюцца,

плятуць вянок з кляновых галінак і робяць “кустай” самую прыгожую дзяўчыну. Водзяць яе па вёсцы, заходзяць на падворкі, спяваюць абрадавыя песні з пажаданнямі долі, ураджаю, божай ласкі. Нікога не мінаюць, бо каго “куста” мінае, той ураджаю не мае. Павер’е пра цудадзейнасць сустрэчы з “кустай” жыве і дагэтуль.

Настасся Іванаўна Якавец – мудрая захавальніца спадчыны. Гумар – яе спадарожнік па жыцці. Шмат давялося перажыць, але да людзей яна ставіцца з павагай і любоўю, і на ўсё ў яе знаходзіцца цяпленне і творчы падыход. Баек, песень, жартаў, казак ужо набіралася некалькі сшыткаў. Можна было б і кніжку выдаць: ці па-лабэцку, ці па-беларуску. Прыгожы голас, вясёлы нораў дастаўся Насці ад маці і бабулі. Ды і бацька быў рэдкага таленту расказчык. Настасся ўвабрала ў сябе гэтыя асаблівасці характару сваіх бацькоў. Настасся Іванаўна – душа “Лабчанкі”. Дыялект, на якім стварае Настасся Іванаўна, яна называе сваёй “лабэцкаю моваю” [2]. Менавіта на ёй гэтая таленавітая жанчына робіць уражанне на публіку.

Такія людзі, як лабчанская байкапісца, дапамагаюць жыць беларускай традыцыі, дзякуючы ім сучасная Беларусь не страціла сваю самабытную, унікальную культуру, непаўторнасць, выключнасць. Гэта вельмі важна. І мы павінны захаваць свае традыцыі і перадаць сваім нашчадкам.

Спіс выкарыстаных крыніц

1. Васільева, Т. Канцэрт для трох гледачоў / Т. Васільева // Лунінецкія навіны. – 2018. – 31 студзеня. – С. 4.
2. Канапацкая, Т. В. “Лабэцкая” мова зразумелая і за межамі палескага сяла / Т. В. Канапацкая // Лунінецкія навіны. – 2014. – 23 красавіка. – С. 3.
3. Лунінецкая памяць. Дадатак 5: Кнігі і лёсы: пятая і шостая літаратурна-краязнаўчыя і навукова-практычныя канферэнцыі памяці пісьменніка-земляка Мікалая Калінковіча / запіс успамінаў, рэдагаванне і ўкладанне Таццяны Канапацкай. – Мінск: Віктар Хурсік, 2013. – С. 53-60.